

вітчизняних промислових підприємствах не відповідає умовам їх функціонування, тому що управлінська ланка не приділяє належної уваги плануванню. Вирішення даної проблеми – це не тільки підвищення результатів поточної діяльності промислових підприємств, а й створення основи для росту їх конкурентоспроможності і забезпечення високих темпів розвитку.

Аналіз останніх досліджень. Слід зазначити, що проблеми планування в умовах ринку знайшли ґрунтовне висвітлення в працях зарубіжних авторів: А. Апчерча, В. Акоффа, І. Ансоффа, Е. Аткінсона, П. Артрілла, К. Друрі, Р. Манна, Д. Хана, В. Хойера, Ч. Хорнгрена, Дж. Фостера та ін. Певний внесок в розвиток теорії планування зробили вітчизняні економісти: М. Алексеева, П. Атамас, Е. Бельтюков, М. Бухалков, В. Василенко, С. Голов, О. Орлов, С. Рябцун, Л. Соколова, О. Шеремет, П. Фомін, М. Чумаченко та ін. Аналіз наукових джерел свідчить, що існує ряд проблем, пов'язаних із плануванням, які потребують подальшого дослідження. Зокрема, науковий аналіз зарубіжних авторів відноситься переважно до умов стабільної економіки. В ситуації ж нестабільного функціонування української економіки на життєздатність вітчизняних підприємств впливають важко прогнозовані чинники зовнішнього середовища, які розглядаються неповною мірою, або не враховується взагалі. Сьогодні стоїть завдання розробки нових інструментів планування, які дозволять забезпечити високий ступінь гнучкості системи поточного планування підприємств. Зокрема, недостатня увага приділяється формуванню механізму аналізу та системи планування на промислових підприємствах, що ставить дану проблему в розряд актуальних.

Постановка завдання. У даній статті доцільно розглянути низку питань, пов'язаних з формуванням механізму аналізу та системи планування на промислових підприємств. Отже, метою статті є систематизація й обґрунтування складових елементів механізму аналізу та системи планування на промислових підприємствах.

Результат дослідження. В процесі аналізу підприємств щодо планової діяльності були виявлені такі недоліки:

- 1) відсутність планово-економічної служби підприємства;
- 2) фрагментарність реалізації планування, тобто охоплення функцією планування тільки деяких елементів і підсистем об'єкта господарювання;
- 3) планування заходів, які спрямовані на створення нових напрямів діяльності, здійснюється як відповідна реакція на дії конкурентів, що згодом знижує ефект від реалізації цих заходів;
- 4) відсутність стратегічного підходу до планування;

Причиною зазначених недоліків на промислових підприємствах не здійснюється робота в напрямку підвищення системності реалізації планування. При формуванні системи планування необхідно враховувати умови в яких функціонують підприємства, що формуються під впливом зовнішнього та внутрішнього середовища. Деякі підходи до визначення спрямованості планової діяльності було запропоновано в роботі І. Акоффа [1], у якій передбачається оцінювання ступеня впливу на діяльність підприємства факторів макро- і мікросередовища, сукупна дія яких формує той чи інший рівень нестабільності зовнішнього оточення і, як наслідок, доцільність застосування тієї чи іншої системи управління. Оцінка нестабільності зовнішнього середовища проводиться за шкалою, при цьому для обраних умов функціонування визначаються такі характеристики, як звичність людей, темп змін і передбачуваність майбутнього. Умови функціонування підприємств обумовлюють орієнтацію планування на створення нових напрямів діяльності або на використання вже існуючого потенціалу. Сутність процедури вибору типу системи планування полягає у виявленні групи факторів, які характеризують умови функціонування підприємств.

Одним із найбільш важливих факторів, що визначають планову орієнтацію, є стан зовнішнього середовища підприємства. Цей фактор є комплексним, потребуючим деталізації на ряд складових, оцінка яких дозволяє більш точно визначити спрямованість планового процесу. Система відносин підприємства з зовнішнім середовищем визначається галузевою специфікою, яка проявляється через його взаємини з конкурентами, постачальниками та споживачами. Галузева специфіка відображає закономірності функціонування підприємства в зовнішньому середовищі. Підприємства, які здійснюють свою діяльність в одній галузі, мають спільні ринки збуту продукції, спільних конкурентів, постачальників і споживачів. Конкуренція є специфічним регулятором економічної діяльності, сприяє максимізації продуктивності, запобігає значній концентрації економічної влади і захищає інтереси споживача. Вислів «в конкурентній боротьбі перемагає споживач» найкраще характеризує сутність відносин в ринковій економіці. Це зумовлює типову реакцію підприємства на зміну цих факторів.

Характеристику тенденцій розвитку галузі доповнимо наступними факторами:

- 1) ступінь мінливості попиту на продукцію, що характеризує відношення споживачів до продукції підприємств галузі;
- 2) характер конкуренції в галузі, що характеризує взаємини певного підприємства з конкурентами;
- 3) показник середньогалузевої рентабельності, який характеризує ступінь ефективності діяльності підприємств різних галузей, і можливість інвестування власних засобів у розвиток підприємств;
- 4) залежність галузі від сировинного фактора, який характеризує умови постачання підприємствам галузі й певну незалежність підприємств при прийнятті рішень.

У запропонованій сукупності факторів, які характеризують галузь, у якій функціонують підприємства, першим є життєвий цикл, у межах якого галузь можна охарактеризувати як зрілу, таку, що

динамічно розвивається, або ту, що переживає спад. Якщо галузь перебуває у стадії зрілості, то планування діяльності підприємств, що в ній функціонують, має враховувати розробку заходів, спрямованих на підтримку вже існуючих положень. Якщо галузь динамічно розвивається, то планування має носити інноваційний характер, тобто бути орієнтованим на створення нових напрямів діяльності.

Підприємства, що здійснюють свою діяльність у галузях, які переживають спад, варто орієнтувати планування як на створення нових напрямів діяльності, так і на використання існуючих позицій.

Другим фактором є ступінь мінливості попиту на продукцію галузі, яку можна описати за допомогою таких параметрів, як висока, середня, низька.

Третім фактором виступає характер конкуренції в галузі, яку можна охарактеризувати як сильну, помірну чи слабку. Характер конкуренції в галузі описує такий елемент зовнішнього оточення, як конкуренти. Чим вище конкуренція, тим більше в плануванні повинна переважати орієнтація на розробку нових напрямів діяльності, здатних забезпечити підприємству конкурентні переваги. Якщо цей показник досить низький, то підприємству не має сенсу розробляти подібні заходи, оскільки воно може досить успішно функціонувати за рахунок маневрування вже існуючим потенціалом.

Четвертим фактором є показник середньогалузевої рентабельності – високий, середній, низький. Цей фактор безпосередньо не характеризує зовнішнє середовище підприємства. Однак він показує можливість підприємства реалізовувати заходи, спрямовані на нові напрями діяльності за рахунок власних коштів. Чим вище цей показник, тим у підприємства більше можливості для інвестування власних засобів у розвиток підприємства.

П'ятим фактором виступає залежність галузі від постачальників сировини та матеріалів, яка характеризується як висока, середня, низька. Незалежність підприємств галузі від сировинного фактора, характеризується великою кількістю постачальників сировини і матеріалів у даній галузі, відповідно більш гнучкими цінами на сировину і матеріали, що підвищує ефективність їх діяльності. Отже, чим нижче ступінь залежності підприємств галузі від постачальників, тим більше у них можливостей для реалізації заходів, спрямованих на нові напрями діяльності.

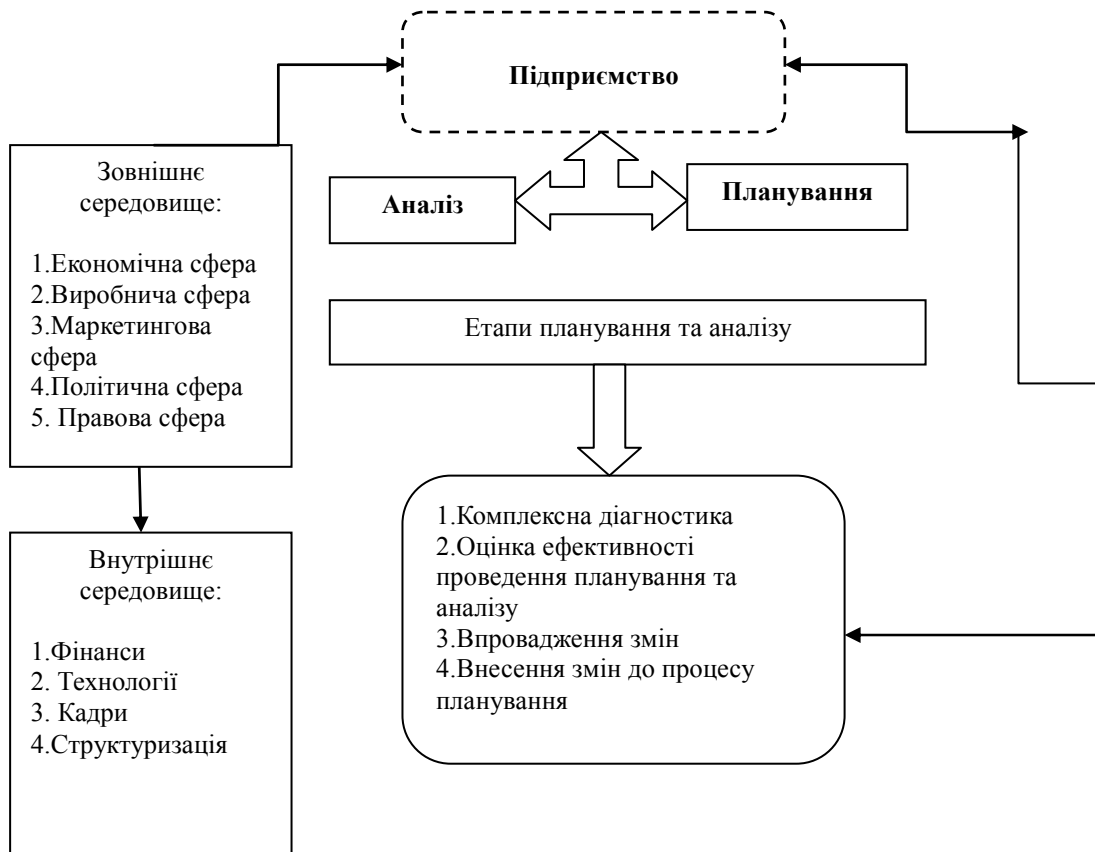

Рис. 1. Модель механізму аналізу та системи планування на промислових підприємства

Найчастіше система планування отожднюється з системою планів, і процес її формування зводиться до розробки планових документів різних рівнів. Усе це зумовлює подальшу необхідність в дослідженні підходів формування системи планування. В процесі таких дій, мають вирішуватися наступні задачі: проведення аналізу умов функціонування підприємств; визначення головного фактора формування системи планування; визначення кожного етапу формування системи. Важливою задачею на шляху створення системи планування є визначення послідовності формування елементів системи. Найбільш універсальним методом при формуванні організаційних систем є метод організаційного проектування. Цей

метод найчастіше використовується при формуванні організаційної структури системи управління, тобто враховує формування окремо взятого елемента – суб'єкта управління.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, в умовах централізованого планування на основі єдиного плану визначалися цілі підприємств, галузей і регіонів, системи розподілу ресурсів, постачальники, споживачі, ціни на товари. Була відсутньою необхідність вивчення ринку товарів і послуг. Внаслідок такої практики планування, виробництво на рівні окремих підприємств менше всього було орієнтоване на споживача.

Воно спрямувало свої зусилля виключно на виконання плану будь-якими засобами і способами. Отже, основним напрямом діяльності науковців в цій сфері є розробка нової концепції планування, яка має ґрунтуватись на наступних положеннях:

- наявність єдиного методологічного підходу до планування, заснованого на ідеї розвитку ринкових відносин, яким властивий високий ступінь невизначеності та динамізму;
- використання інтерполяційних принципів визначення планових показників, що передбачає вдосконалення методів та інструментів планування;
- створення гнучкої системи аналізу та контролю, яка спрямована на виявлення резервів і оцінку ситуації на ринку й подальшого врахування їх результатів при розробці плану на наступний період. Наукова новизна дослідження полягає у формуванні механізму аналізу та системи планування на промислових підприємств та у поданні складного комплексу перетворень у вигляді єдиної системи.

Теоретичне та практичне значення результатів дослідження полягає у можливості їх використання з метою підвищення ефективності функціонування промислових підприємств на основі вдосконалення системи аналізу та планування, реалізація яких спрямована на стабілізацію фінансово-економічної діяльності підприємств і їх адаптацію до ринкових умов функціонування.

Література

1. Акофф Р. Планирование в больших экономических системах / Р. Акофф. – М. : Прогресс, 1985. – 326 с.
2. Бельтюков Е. А. Планирование деятельности предприятия : [учебное пособие] / Бельтюков Е. А., Бревнов А. А., Парсяк В. Н. – Харьков : Одиссей, 2006. – 384 с.
3. Богатырьов А.М. Планування діяльності підприємств харчової промисловості в умовах ринку : [монографія] / А.М. Богатырьов, А.І. Бутенко, І.О. Кузнецова. – О. : Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України. Одеська національна академія харчових технологій, 2011. – 275 с.
4. Бухалков М. И. Планирование на предприятии : [учебник] / Бухалков М. И. – [3-е изд., испр. и доп.]. – М. : ИНФРА М, 2005. – 416 с.
5. Вачугов Д.Д. Стратегия планирования. Основы менеджмента и рынка / Д.Д. Вачугов, В.Ф. Веснин // Социально-политический журнал. –2007. – № 14. – С. 15–18.
6. Орлов О. О. Планування діяльності промислового підприємства : [підручник] / Орлов О. О. – К. : Скарби, 2002. – 336 с.
7. Осипов В.І. Економіка підприємства : [підручник] / В.І. Осипов. – О. : Маяк, 2010. – 724 с.
8. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. Антология экономической классики : т. 1. 1-2 кн. / Смит А. – М. : Экономика, 2010. – 383 с.
9. Фридман М. Капитализм и свобода / М. Фридман // Chalidze publication New York. – 2010. – № 3. – С. 165–180.
10. Хойер В. Как делать бизнес в Европе / В. Хойер. – М. : Новости, 2012. – 200 с.

Reference

1. Akoff R. Planning in large economic systems / Akoff R. - M.Prohress, 1985. - 326s.
2. Bel'tyukov E. A. lanning activities of the enterprise: the manual / A.M. Bel'tyukov, A.A. Brevnov, V.N. Parsyak - Kharkiv: Odyssey, 2006. - 384 p.
3. Bohatyryov A.M. Planning of the food industry in a market: monograph / A.M Bohatyry'ov, A.I. Butenko, I.A. Kuznetsova - A. : Institute of Market Problems and Economic-Ecological Research NAS of Ukraine . Odessa National Academy of Food Technologies, 2011. - 275s.
4. Buhalkov M.I. Planning in the enterprise: Tutorial / M.I. Buhalkov - [3rd ed., Yspr.y add.]. - Moscow: INFRA M, 2005. - 416 p.
5. Vachuhov D.D. Strategy planning. Fundamentals of management and market / D.D. Vachuhov, V.F. Vesnyn. Social- The political magazine. - 2007. - № 14. - S. 15-18
6. Orlov O.O. Planning of industrial enterprise. Tutorial / O.O. Orlov - K. Treasures, 2002. - 336 p.
7. Osipov V.I. Business Economics: textbook / V.I. Osipov. - O: Beacon, 2010. - 724s.
8. Smith A. An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations. Anthology of economic classics. A. Smith, T. 1. 1-2 Prince. - M.: "Economy", 2010. – 383s.
9. Friedman M. Capitalism and freedom / M. Friedman // Chalidze publication New York. -2010. - № 3. - C. 165-180s.
10. Hoyer W. How to do business in Europe / V.Hoyer. - Moscow: Novosti , 2012. - 200 p.

Рецензія/Peer review : 22.7.2013 р. Надрукована/Printed :2.10.2013 р.
 Рецензент: к.е.н., доцент кафедри економіки підприємств і підприємництва,
 Хмельницький національний університет, Мороз В.С